

THE JOURNAL OF A BACKGROUND PERFORMER – A PSYCHO-ANALYTICAL PERSPECTIVE

Hristina POPA, PhD, "Petru Maior" University of Târgu-Mureș

Abstract: George Tomaziu wrote in Paris, between 1976-1989, The Journal of a Background Performer. This book was published in România in 1995. This autobiographical text presents flashbacks from the communism period and from the communist prisons and it also talks about homosexuality. In our study we tried to analyse this book in a psychoanalytic perspective.

Keywords: the autobiographical text, the communist prisons, homosexuality, a psychoanalytic perspective.

În cartea sa, pictorul George Tomaziu ne călăuzește spre un mediu artistic nonconformist al marilor capitale europene interbelice și al Bucureștiului celui de-al Doilea Război Mondial, când el devine spion al francezilor și englezilor. Parcurgând textul, simțim și parfumul aristocrat al Odesei, descoperim cruzimea trupelor militare din aceeași zonă, și ni se relevă starea latentă a „arățărilor” din pușcăriile comuniste românești.

Autorul se autoflagează scriind acest *Jurnal...*: „ca să scap din ambianța sterilizantă a închisorii, care mă obseda neîncetat, mi-am impus o nouă pedeapsă, de cincisprezece ani, scriind această «aducere aminte», dar mă regăsesc cu adevărat doar în fața șevaletului.”¹ *Jurnalul unui figurant*, scris în franceză, la Paris, între 1976-1989, decupează imagini dintr-o perioadă istorică periculoasă și imprevizibilă, precum și experiențe profesionale inedite și trăiri personale tabu. Tomaziu nu-și acordă rolul de protagonist al epocii sale, ci-l preferă pe cel de pion, de figurant: „Această ipostază (...) conține (...) trei posturi: cea a unui gen de ACTOR, cea de SPECTATOR (mai familiarizat decât restul muritorilor cu unele trucuri și trucaje) și nu în ultimul rând cea de MARTOR, dacă nu obiectiv, în orice caz mai dezinteresat decât PROTAGONIȘTII sau PRODUCĂTORII unui film, ai unei epoci.”²

Tomaziu este arestat prima dată în iunie 1944 și eliberat după 23 August.

Apoi, în 1950 comuniștii îl condamnă pentru înaltă trădare la 15 ani de temniță grea, descoperind „Cei trei F. ai detenției: *foame, frig, frică*”³, dar și nedreptatea noului regim care luptă pentru a se instaura definitiv și pentru a-și suprima dușmanii sau potențialii opozanți. În închisoare el află că individului i se pot nega toate drepturile și că legea este încălcată chiar de către cei care o întocmesc, după cum observa și Dennis Deletant: „Experiența regimului

¹ George Tomaziu, *Jurnalul unui figurant, 1939-1964*, traducere de Mariana și Gabriel Mardare, prefața și postfața de Gabriel Mardare, București, Editura Univers, 1995, p. 260

² *Idem*, p. 12

³ *Idem*, p. 214

comunist i-a convins pe majoritatea românilor că legea este un instrument în mâna guvernului folosit pentru a se proteja împotriva cetățenilor.”⁴

Evenimentele *Jurnalului...* se vor diacronice, dar autorul introduce flash-uri policrome din biografia de exilat și inserează capitole numite „Paranteze” cu rol explicativ. Lucrarea are o structură sistematică, limbajul este finisat, iar textul, preponderent imagistic cu unele zvâcniri întunecoase, conține scanări ale realității trăite de George Tomaziu.

În timpul celei de-a doua arestări, Tomaziu s-a dedublat, s-a detașat de el însuși pentru a se autoapăra împotriva a tot ceea ce venea din exteriorul său. Adoptând această atitudine de indiferență⁵ afectivă, el a reușit să obțină starea de calm necesară în vederea suportării situației groaznice în care se vedea aruncat: „Pentru întâia oară în viața mea, când mă aflu lipsit de toate, jupuit și golit: nici amintiri, nici dorințe, nici identitate, nici așteptarea vreunui eveniment oarecare, nici importanța acordată vreunei întâmplări.”⁶ Artistul nu poate reactualiza primele zile ale detenției decât folosind relatarea la persoana a III-a, cu scurte inserții de relatare subiectivă plasate între paranteze. Această încercare de renunțare la persoana I, de părăsire a propriului sine, ca și cum un alt individ ar trăi acele evenimente, denotă răni deschise: „Chircit acolo, în întuneric, el e ghemuit sub niște picioare.”⁷

Ateu convins până în momentul celei de-a doua arestări, artistul își schimbă atitudinea față de divinitate, acceptându-i existența, fapt observat și de Ruxandra Cesereanu: „Într-o primă etapă a detenției sale, aflat într-un vertij încetinit, George Tomaziu îl găsește pe Dumnezeu fără să-l caute, din instinct de conservare.”⁸ El face față regimului concentraționar și datorită artei, creând versuri și tablouri imaginare.

Spirit lucid, dotat cu o inteligență critică și o intuiție profundă, deținutul Tomaziu este conștient că viața în închisoare este o permanentă luptă pentru supraviețuire, o continuă atitudine circumspectă: „Niciodată omul nu este mai mărunț decât atunci când nu îndrăznește să aibă încredere în altul.”⁹ Pe lângă lipsa de încredere, el a suferit și de foame, ceea ce l-a dus la punerea în practică a unui plan riscant: simularea unor crize acute de apendicită în urma cărora, după cum însuși mărturisește, „aveam să smulg, plătind cu apendicele mele și câteva picături de sânge, câteva gamele de hrană normală.”¹⁰

Din *Jurnalul unui figurant* transpare atașamentul profund al artistului față de mama sa și față de anumite persoane de același sex cu el. Dragostea și respectul față de cea care i-a dat viață merge până la identificarea cu aceasta, în special în două secvențe (cea în care pictorul probează niște pălării pentru mama sa, moment în care el se privește în oglindă și vede proiectată imaginea ei, și cea în care doarme cu pumnul strâns și cu degetul mijlociu trecut printre celelalte degete, precum mama lui și cum - chiar el recunoaște - acest mod de imitare a poziției de somn îl face să-și simtă mama aproape, să se simtă parte din ea). Psihanaliza

⁴ Dennis Deletant, *Întoarcerea României în Europa: între politică și cultură*, traducere de Cristina Spaterelu în “Revista 22” din 12.01.2007, <http://www.revista22.ro/intoarcerea-romaniei-in-europa-intre-politica-si-cultura-3373.html>

⁵ *Dicționar de psihologie*, Norbert Sillamy, traducere, avanprefață și completări privind psihologia românească de dr. Leonard Gavrilu, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998, p. 158

⁶ George Tomaziu, *op. cit.*, p. 164

⁷ *Idem* p. 162

⁸ Ruxandra Cesereanu, *Gulagul în conștiința românească, Memorialistica și literatura închisorilor și lagărelor comuniste*, Editura Polirom, Iași, 2005, p. 262

⁹ George Tomaziu, *op. cit.*, p. 179

¹⁰ *Idem*, p. 200

tratează acest aspect al atașamentului prea puternic față de mamă, subliniind că această imposibilitate de desprindere duce la declanșarea complexului lui Oedip. Chiar dacă lipsește ostilitatea față de tată (pe care Tomaziu îl apreciază) și față de frați (despre care nu amintește decât de două ori), acest complex este prezent și nedepășirea lui a dus la inclinația homosexuală recunoscută cu asumare și sfidare: „V-am spus deja că-l găseam simpatic. Dacă n-a înțeles că-i făceam mici cadouri pentru a mă culca cu el, s-a înșelat și asta ne-a adus în această situație neplăcută.”¹¹. Artistul nu a putut să treacă de la dragostea maternă (mama - afirmă Freud - „este primul obiect al iubirii”¹²) la cea pentru o femeie. George Tomaziu a preferat să-i fie fidel, să-i poarte sentimente profunde unei singure persoane: mamei sale.

O evidențiere a complexului Oedip reiese din scena apropierei mamă-fiu în timpul unei alarme antiaeriene: „Aveam întotdeauna la mine ceva provizii, tocmai pentru a evita să ies; am mâncat puțin somon afumat (mama era o gurmandă încântătoare) și am băut puțin cam multă țuică (...). Astfel încât, în timp ce suflul unei explozii foarte apropiate amenința să facă țândări geamul de la fereastra mea, noi ne-am apucat să cântăm pe întrecute aria jovialului baron Ochis. Am râs cu lacrimi când, punându-i pe cap una dintre pălării, i-am povestit mamei cum o cumpărasem.”¹³

Construcția caleidoscopică a *Jurnalului unui figurant* este metodică, presărată cu ironie și ludic, gardienii fiind comparați cu niște pinguini „care ne aduceau supă”¹⁴. Lucrarea ni se prezintă sub forma unui colaj, al unui destin imprevizibil, redat sub autoritatea esteticii vizualului.

Bibliografie

- Tomaziu, George, *Jurnalul unui figurant, 1939-1964*, traducere de Mariana și Gabriel Mardare, prefața și postfața de Gabriel Mardare, București, Editura Univers, 1995
- Cesereanu, Ruxandra, *Gulagul în conștiința românească, Memorialistica și literatura închisorilor și lagărelor comuniste*, Editura Polirom, Iași, 2005
- Deletant, Dennis *Întoarcerea României în Europa: între politică și cultură*, traducere de Cristina Spaterelu în “Revista 22” din 12.01.2007, <http://www.revista22.ro/intoarcerea-romaniei-in-europa-intre-politica-si-cultura-3373.html>
- Freud, Sigmund, *Opere - vol. 10 - Introducere în psihanaliză*, Prelegerea a 21-a, *Dezvoltarea libidoului și organizări sexuale*, Editura Trei, București, 2004, Traducere din lb. germană de Ondine Dăscălița, Roxana Melnicu, Reiner Wilhelm, Note introductive de Roxana Melnicu
- Dicționar de psihologie*, Norbert Sillamy, traducere, avănprefață și completări privind psihologia românească de dr. Leonard Gavrilu, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998

¹¹ *Idem.*, p. 113

¹² Sigmund Freud, *Opere - vol. 10 - Introducere în psihanaliză*, Prelegerea a 21-a, *Dezvoltarea libidoului și organizări sexuale*, Editura Trei, București, 2004, Traducere din lb. germană de Ondine Dăscălița, Roxana Melnicu, Reiner Wilhelm, Note introductive de Roxana Melnicu, p. 320

¹³ George Tomaziu, *op. cit.*, p. 104

¹⁴ *Idem.*, p. 223